

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KÜTÜPHANE KAYGISI: ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

LIBRARY ANXIETY AMONG UNIVERSITY STUDENTS: A STUDY AT
ANADOLU UNIVERSITY

Mesut KURULGAN

Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi,
Yaygın Öğretim Bölümü, mkurulgan@anadolu.edu.tr

Dilek MERİÇ

Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı, dmeric@anadolu.edu.tr

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 1 Eylül 2019
Kabul edildiği tarih: 21 Kasım 2019
Yayınlanma tarihi: 25 Aralık 2019

Article Info

Date submitted: 1 September 2019
Date accepted: 21 November 2019
Date published: 25 December 2019

Anahtar sözcükler

Kütüphane Kaygısı; Üniversite
Kütüphaneleri; Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi; Üniversite
Öğrencileri; Kütüphane Kaygısı
Ölçeği

Keywords

Library Anxiety; University Libraries;
Anadolu University Central Library;
University Students; Library Anxiety
Scale

DOI: 10.33171/dtcjournal.2019.59.2.13

Öz

Kütüphane kaygısı ile ilgili yapılan çalışmalar, konunun üniversite düzeyinde öğrenim gören bireylerin bilgiye ve bilgi kaynaklarına verimli bir biçimde ulaşmalarını engelleyen ve onların akademik başarılarını olumsuz yönde etkileyen bir durum olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın amacı; kütüphane kaygısı kuramının kütüphanecilik ve bilgi yönetimi alanında yapılan çalışmalar ışığında gelişim sürecini inceleyerek; Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ni kullanan öğrencilerin kütüphane kaygı düzeylerini ortaya çıkarmaktır. Çalışmada ayrıca, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak, üniversite ve kütüphane yönetimine yararlı olacağı düşünülen çeşitli öneriler sunulmaktadır. Araştırmada; Bostick tarafından oluşturulan Kütüphane Kaygısı Ölçeği'nin günümüz koşullarına uyarlanmış bir sürümü kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans analizi, faktör analizi, ortalama, bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü ANOVA kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; katılımcılar, kütüphane bilgisiyle ve kütüphaneyi kullanma kısıtlamalarıyla ilgili olarak hafif kaygılıdır. Mekanik engeller ve kütüphane personeliyle ilgili olarak orta kaygılı, duygusal ve kütüphaneyi kullanırken hissettikleri rahatlık/güven (kütüphane yapısı ile ilgili engeller) faktörüne göre ise şiddetli kaygı düzeyindedir. Çalışmada ayrıca; kütüphane kaygısına, en çok, duygusal engellerin yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Abstract

Studies related to library anxiety show that it is a condition that prevents students in higher education from accessing information and sources of information efficiently, and that it affects their academic achievements negatively. The aim of this study is to reveal the library anxiety levels of students who use the Anadolu University Central Library by examining the development process of library anxiety theory according to the studies carried out in the field of library and information management. Based on the findings of the research, this study also presents some recommendations that can be useful for higher education and library administrations. In the study, a version of the Library Anxiety Scale, developed by Bostick, was adapted to the current conditions. Frequency analysis, factor analysis, average, independent samples t-test, and one-way ANOVA were used in the analysis of the data. The research findings presented that participants are slightly anxious about the knowledge of library and restrictions about using the library. They are moderately anxious about mechanical barriers and library staff, and they feel severe anxiety regarding the factors such as affective barriers and comfort with the use of library (about the structure of library). In the study, it was also concluded that the most important reason for the library anxiety was affective barriers.

GİRİŞ

Kaygı, insanın varoluşundan beri, yalnızlık dışında, her zaman ve her yerde karşılaşılabileceği önemli bir duygusal sorundur (Fromm-Reichmann 113). Bu duygu, insana has olan yeterlilik, denetim ve benlik saygısı gibi temel güdülerin, belirlenen bir amaca ulaşamama yoluyla tehdit edilmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan kaygı durumu ise; amaca ulaşma ya da gereken görevleri yapmada başarısızlığa ve beraberinde de üstesinden gelme mekanizmalarının azalmasına neden olabilmektedir (Fiske ve Morling 117; Namlu-Gürcan ve Ceyhan 2).

Kütüphaneler; kullanıcılarına sadece bilgi sunan ya da bilgi kaynaklarına ev sahipliği yapan yerler değil, aynı zamanda sosyal, kültürel etkinliklere olanak sağlayan çok amaçlı yapılardır (Muscogiuri 35). Bu nedenle kütüphaneler; kullanıcı merkezli stratejiler oluşturup, faaliyetlerini ve mekânsal özelliklerini geliştirmek suretiyle hizmet verdikleri kitlenin memnuniyetini en üst düzeye çıkarmak durumundadır. Aksi takdirde, kütüphane kaynak ve hizmetlerinin kullanımına ilişkin yaşanacak olumsuz duygular kütüphane kaygısına yol açabilecektir.

Kütüphane kaygısı kavramı, ilk kez, 1986 yılında Constance A. Mellon tarafından, “çoğu öğrencinin kütüphaneyi, bilgi gereksinimlerini gidermek için kullanmaya ihtiyaç duyduğunda yaşadıkları olumsuz ve baskın duyguları” (Mellon, “Understanding...” 349) olarak tanımlanmıştır (Chimah, Nwajei ve Akpom 2; Harnett 2005). Mellon’a göre (“Attitudes...” 138) kütüphane kaygısı, araştırma yapmak veya bir projeye ilgili bilgi edinmek için kütüphaneye gitmek zorunda olan öğrencinin hissettiği korku ve endişedir. Bu psikolojik durum içinde bulunan öğrenciler araştırmaya nereden başlanacağı ve bilgiye nasıl ulaşılacağı konularında etkili tutum ve mantıksal davranış sergileyemezler.

Jiao, Onwuegbuzie ve Lichtenstein kütüphane kaygısını; kullanıcıların kütüphane ziyaretlerinde ve bilgi arama gereksinimlerinde tedirgin edici duygular olarak ortaya çıkan; kütüphane olanaklarından yararlanma yeteneklerini engelleyen, bilgi okuryazarlık düzeylerini azaltan, düşünce karmaşası yaratan, gerginlik, kuşku, korku ve çaresizlik içeren olumsuz duygular biçiminde tanımlamaktadır (Jiao, Onwuegbuzie ve Lichtenstein, “Library anxiety: Characteristics...” 151). Tanımdan da anlaşılacağı üzere, kütüphane kaygısı; araştırma yapmadaki kişisel güven eksikliği, kütüphane ortamının güvensizliği, kaynak ve hizmetlerin gereksinimleri karşılama yetersiz olabileceği düşüncesi ve kütüphanede bulunan teknolojik olanakların kullanım bilgisine sahip olamama gibi nedenlerden ortaya çıkmaktadır (Jiao ve Onwuegbuzie, “The impact of Information...” 138).

Reitz (405) ise kütüphane kaygısı kavramını; “özellikle deneyimsiz kütüphane kullanıcısının bilgiye gereksinim duyduğu anda hissettiği karmaşa, korku ve hayal kırıklığı” biçiminde tanımlamaktadır. Yazara göre; bu kaygı üniversite öğrencileri arasında akademik yıl kaybına neden olabilmektedir (Reitz 406). Ayrıca kütüphane açısından bu durum, kullanıcı memnuniyetsizliği ve uzun dönemde de kullanıcı kaybı anlamına gelmektedir. Bu nedenle kütüphane kaygısının oluşumunu önlemek de kütüphane yönetimlerinin en önemli görevlerindedir.

Bu çalışmanın amacı, kütüphane kaygısı kuramının kütüphanecilik ve bilgi yönetimi alanında yapılan çalışmalar ışığında gelişim sürecini inceleyerek; Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ni kullanan öğrencilerin kütüphane kaygı düzeylerini ortaya çıkarmaktır. Çalışmada ayrıca, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak, üniversite ve kütüphane yönetimine yararlı olacağı düşünülen çeşitli öneriler sunulmaktadır.

LİTERATÜR ANALİZİ

Bu bölümde, çalışma konusuyla ilişkili mesleki literatür; kütüphane kaygısı kavramı ve ölçek geliştirmeye ilişkin çalışmalar ve geliştirilen ölçeklerin üniversite öğrencilerine uygulanmasına yönelik çalışmalar incelenmektedir.

Kütüphane Kaygısı Kuramı ve Ölçek Geliştirmeye İlişkin Çalışmalar

Kütüphanecilik ve bilgi yönetimi literatürü, geriye dönük olarak incelendiğinde; 1960'lı yılların sonuna kadar kullanıcı deneyimleri üzerine yapılan çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu dönemde yapılan çalışmalarda, daha çok; ödünç verme istatistikleri, kullanıcıların demografik özellikleri ve kütüphanelerde politika geliştirme konularına ağırlık verildiği saptanmıştır. 1970'lerin başında, kütüphanecilik bilim insanlarının gayretleriyle, hizmetlerin kullanıcı bakış açısıyla değerlendirilmesi yönündeki çalışmalarda hızlı bir artış yaşanmıştır (Swope ve Katzer 162).

Bu dönemde, kullanıcı merkezli bakış açısına sahip birçok kütüphaneci gibi, Mellon da öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kütüphaneyi kullanırken çekinme, korku ve tereddüt yaşadıklarını gözlemlemiştir. Yazar, kütüphane kaygısı olarak adlandırdığı bu tür olumsuz duygulara neden olan unsurları ortaya çıkarabilmek için 6000 öğrenci üzerinde iki yıl süren nitel bir çalışma (Mellon, "Attitudes...") başlatmıştır. Mellon'un üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı bu çalışmada, ilk kütüphane deneyimlerinde öğrencilerin %75 ile %85 oranında kütüphane kaygısı yaşadıklarını ve bu kaygının; bazı öğrencilerin kütüphane kullanma becerilerini diğer öğrencilere göre yetersiz bulmalarından (özgüven sorunu), bazılarının gerçekten bu becerilere sahip olamamaktan dolayı duydukları utanç ve çekingenlikten kaynaklandığını saptamıştır (Mellon, "Library Anxiety..." 160).

Bir başka çalışmasında da Mellon ("Attitudes..." 138-139); kaygı duygusunun temelinde kütüphanenin mekânsal büyüklüğü, kaynakların nerede olduğu ve nasıl kullanıldığı, araştırma sürecine nasıl başlanılacağı ve bu sürecin nasıl yürütüleceği gibi konulardaki bilgi eksikliklerinin yattığını vurgulamakta ve bu sorunun

kütüphanecilerin, kütüphane eğitim programlarında etkin rol almalarıyla çözüleceğini belirtmektedir.

Mellon'un çalışmalarından sonra Carol C. Kuhlthau ("Inside the Search Process..." 362; "Developing a Model..." 240), kütüphane kaygısını araştırma sürecinde yetersizlik temelinde ele alarak; 1998 ve 1991 yıllarında iki çalışma yapmıştır. İkinci çalışmasında Kuhlthau ("Developing a Model..." 240), Bilgi Arama Performansı (Information Search Performance) adıyla, bilgi erişim sürecine yoğunlaşan ve altı aşamadan oluşan bir ölçek geliştirmiştir. Yazarın öğrenciler üzerine uyguladığı ölçeğin aşamaları; görevin başlatılması, konu seçimi, konunun tanımlanması, konunun açık ve kesin bir dille ifade edilmesi, bilgi toplama, araştırmanın tamamlanması ve sunulması biçimindedir (Vakkari 6).

1992 yılında Sharon L. Bostick (157-165) tarafından, kullanıcıların kütüphane kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla geçerli ve güvenilir bir ölçek tasarlanmıştır. Bostick (45) buna gerekçe olarak; Mellon'un kütüphane kaygısı kuramının nitel temellere dayalı olduğundan belirli öğelerin bireysel tabanda ölçülemediğini ve bundan dolayı da niceliksel ölçüm kriterlerine ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir. Yazar tasarladığı ölçek ile kütüphane kaygısını tanımlamanın ve nicel olarak ölçmenin mümkün olduğunu göstermiştir.

Kütüphane Kaygısı Ölçeği'nde (Library Anxiety Scale-LAS) beş faktör bulunmaktadır. Bunlar; personel kaynaklı engeller (15 ifade), duygusal engeller (12 ifade), kütüphane yapısı ile ilgili engeller (8 ifade), kütüphane bilgisi (5 ifade) ve üç ifadeden oluşan mekanik engellerdir (Bowers 27). Anılan faktörlerin üniversite öğrencilerinde hangi düzeyde var olduğunun ortaya çıkarılması hususu, bunların ortadan kaldırılması veya iyileştirilmesine yönelik önlemlerin alınması açısından önemlidir. Bu durum, öğrencilerin araştırmalarını daha verimli bir biçimde yapabilmeleri adına, kütüphane olanaklarından en üst düzeyde yararlanmalarına olanak sağlayacaktır. Böylece üniversite öğrencilerinin hem kütüphane kaygı düzeyleri azalmış hem de kütüphane kullanma alışkanlıkları artmış olacaktır.

Bostick tarafından geliştirilen bu ölçek, kütüphane kaygısı konusunda nicel çalışma yapacak olan araştırmacılara rehber olmuştur (Vernon, Evans ve Frissen 398).

Literatürde, Bostick'in tasarladığı Kütüphane Kaygısı Ölçeği (LAS) temel alınarak geliştirilmeye çalışılan başka çalışmalara da rastlanmaktadır. Mizrachi ve Shoham'ın çalışmasında Bostick'in geliştirdiği LAS ve Loyd ve Gressard (503-504)

tarafından oluşturulan Bilgisayar Tutumu ölçekleri kullanılmıştır (Mizrachi). İbrani Kütüphanesi Kaygı Ölçeği (H-LAS) adı verilen bu ölçekte (Shoham ve Mizrachi), LAS'tan farklı olarak; personel, kütüphane bilgisi, dil (İngilizce) bilgisi, fiziksel kütüphane olanakları, bilgisayar olanakları, kütüphane politikası ve kullanım saatleri ve kütüphane dermesi gibi yedi faktör tanımlanmıştır.

Anwar, Al-Kandari ve Al-Qallaf (270), Bostick tarafından Amerikan kültürü temel alınarak geliştirilen ölçeğin, Kuveyt Üniversitesi öğrencilerine uygunluğunu sınamak için yaptıkları çalışmada; farklı kültürler için uygun olmadığını belirlemişlerdir. Yazarlar buradan hareketle; personele ulaşılabilirlik, öğrencilerin kütüphane yetersizlik duyguları, güven duymak ve kütüphanedeki kısıtlamalar biçiminde dört faktörlü bir ölçek (Kuwait-LAS) geliştirmişlerdir.

LAS'ın oluşturulduğu 1992 yılından sonra bilgi arama davranışları üzerine pek çok çalışmanın yapıldığını ayrıca bilgi teknolojisinin kütüphanelerde daha yaygın olarak kullanılması sonucu bilgi kaynaklarına erişimin kütüphane dermesi ile sınırlı kalmadığını ifade eden Van Kampen ("Development and Validation..." 30); Çok Boyutlu Kütüphane Kaygısı Ölçeği'nin (The Multidimensional Library Anxiety Scale-MLAS) doğuşuna işaret etmektedir. 54 maddelik Likert türü bir ölçekten üretilen MLAS; kütüphanenin kullanım rahatlığı ve güvenirliliği, bilgi arama süreci ve genel kütüphane kaygısı, personel kaynaklı engeller, kütüphane kullanım bilgisi, kütüphane teknolojisinin kullanım kolaylığı ve kütüphane binası rahatlık düzeyi biçiminde altı faktörden oluşmaktadır (Świgoń, "Library Anxiety..." 145-146).

2011 yılında, Świgoń ("Library Anxiety..." 148-149); LAS temelinde, MLAS, Hebrew-LAS (H-LAS) ve Kuwait-LAS araçlarından da yararlanarak Polonya Kütüphanesi Kaygı Ölçeği'ni (P-LAS) geliştirmiştir. Personel kaynaklı engeller, duygusal engeller, teknoloji kaynaklı engeller, kütüphane kullanım bilgisi yetersizliği, kütüphane binası ile ilgili engeller ve kütüphane dermesi ile ilgili kısıtlar biçiminde altı kategoriye ayrılan ölçek 44 ifadeden oluşmaktadır.

2012 yılında Erfanmanesh ve diğerleri tarafından "Bilgi Aramaya Yönelik Kaygı Ölçeği (The Information Seeking Anxiety Scale-ISAS)" geliştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından ilk olarak; 94 adet potansiyel kilit bileşenlerin listesi oluşturulmuş ve doğrulanması için bir uzmanlar grubuna gönderilmiştir. Daha sonra kilit bileşenlerin listesine göre; 93 ifadeden oluşan bir deneme aracı üretilmiş ve içerik doğrulaması için tekrar uzman gruba gönderilmiştir. Doğrulanmış ölçeğin yüzeysel geçerliliği, 15 lisansüstü öğrenci tarafından değerlendirilerek onaylanmıştır. Süreç sonunda, ölçeğin keşif faktör analizi ve Cronbach'ın alfa iç

güvenirlilik katsayısı kullanılarak 400 lisansüstü öğrencisi ile test edilmiştir. Sonuç olarak; kütüphane kullanıcıları arasında kaygı durumunu tespit etmeye yarayan bilgileri ölçmek amacıyla kullanılabilir, 47 maddeden oluşan, geçerli ve güvenilir bir “Bilgi Aramaya Yönelik Kaygı Ölçeği” geliştirilmiştir (Erfanmanesh ve diğerleri 21).

Kütüphane kaygısı konusunda geliştirilen ölçek çalışmaları incelendiğinde; kültürel yapı ve kullanılan teknolojinin ölçek geliştirmede baskın faktörler olduğu söylenebilir.

Türkiye’deki kütüphanecilik ve bilgi yönetimi literatüründeki kütüphane kaygısının bağımsız bir konu olarak ele alınıp-incelediği ilk kuramsal makale, 2011 yılında Yılmaz (371-416) tarafından kaleme alınmıştır. Çalışma, Türk kütüphanecilik camiasına öneriler sunulması ve Bostick’in geliştirdiği Kütüphane Kaygısı Ölçeği’nin (LAS) Türkçe’ye uyarlanması açısından önemlidir.

Uygulamaya Dönük Çalışmalar

Mellon’un kütüphane kaygısı kuramını ortaya atmasından (1986) ve Bostick’in LAS’ı geliştirmesinden (1992) günümüze kadar, öğrencilerin kaygı düzeyleri ile ilgili, pek çok araştırma yapılmıştır.

Mech ve Brooks, 1995 yılında yaptıkları çalışmada; öğrencilerin kütüphane kaygısı ile genel kaygı özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. LAS ve Genel Kaygı Envanteri kullanılarak yapılan bu çalışmada, kütüphane kaygısının genel kaygı durumundan farklı özellikler taşıdığı ortaya çıkmıştır. Makalede ayrıca, araştırma sonuçlarının; birinci sınıf öğrencilerinin üçte birinden fazlasının kütüphaneyi korkutucu bulduklarını göstermesi açısından da Mellon ve Bostick’in bulgularını desteklediği belirtilmiştir (Mech ve Brooks 178).

Mech ve Brooks’un çalışmalarının hemen ardından, Jiao ve Onwuegbuzie (“Is Library Anxiety Important?”) tarafından, yapılan bir çalışmada; yüksek lisans öğrencilerinde kütüphane kaygısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonunda elde edilen bulgular, sürekli kaygının kütüphane kaygısının beş boyutundan hiçbirisiyle anlamlı bir ilişkisinin olmadığını ortaya koymaktadır. Yazarlara göre; kütüphane kaygısı, benzersiz ve bağımsız bir durum oluşturması nedeniyle üzerinde önemle durulması gereken bir konudur (Jiao ve Onwuegbuzie, “Is Library Anxiety Important?” 278). Çalışmada ayrıca, kütüphane kaygısını en alt düzeye indirmek adına, bir eylem araştırması önerisi sunulmaktadır.

Jiao, Onwuegbuzie ve Lichtenstein tarafından yapılan bir başka çalışmada ise; üniversite öğrencilerinin kütüphane kaygı düzeylerinde belirleyici olan kişisel özellikler araştırılmıştır. 493 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada; yaş, cinsiyet, öğrenim yılı (sınıf), anadil, not ortalaması, bir işte çalışıp-çalışmadığı, kütüphane ziyaret sıklığı ve nedeni gibi kişisel özelliklerin, kütüphane kaygısının öngörülmesinde önemli katkılar sağladığı belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre; birinci sınıf öğrencileri daha kıdemli öğrencilere oranla daha fazla kütüphane kaygısı yaşamaktadır. Yazarlar bu bulgulara dayanarak; hem kütüphanecilerin hem de öğretim elemanlarının, yüksek kaygı düzeyine sahip olan öğrencilerin karakteristik özelliklerinden haberdar olmalarının ve dolayısıyla öğrencilerin kaygı düzeylerini azaltacak önlemlerin alınmasının önemini belirtmektedirler (Jiao, Onwuegbuzie ve Lichtenstein, "Library Anxiety: Characteristics ..." 151).

Onwuegbuzie ve Jiao'nun yüksek lisans öğrencilerinin kütüphane kaygı düzeyleri ile akademik yıl kaybı (akademik erteleme süreci) ve çalışma alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında; akademik erteleme sürecinin kütüphane kaygısının üç bileşeni (duygusal engeller, kütüphane yapısı/rahatlığı ile ilgili engeller ve mekanik-kütüphanede kullanılan bilgi teknolojilerine ilişkin engeller) ile anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu saptamışlardır (Bowers 32). Çalışmada ayrıca, Kanonik Korelasyon Analizi* ile başarısızlık ve görevden kaçınma korkusundan kaynaklanan akademik erteleme sürecinin personel kaynaklı engeller, duygusal engeller, kütüphane yapısı ile engeller ve kütüphane kullanım bilgisi ile önemli derecede ilişkili olduğu ortaya konulmuştur (Onwuegbuzie ve Jiao, "I'll go..." 45).

Van Scoyoc, 2003 yılında, yüz yüze kütüphane eğitimi ve bilgisayar tabanlı kütüphane eğitiminin, lisans öğrencilerinin kütüphane kaygısı düzeylerine etkisini incelemiştir. 238 öğrenci üzerinde yapılan bu çalışmada; geleneksel kütüphane eğitimi alan öğrencilerin bilgisayar tabanlı kütüphane eğitimi alanlara oranla en düşük kütüphane kaygısı düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırmada, özellikle geleneksel kütüphane eğitimi alan öğrencilerin kütüphane personeli ile yaşanan engellere ilişkin kaygı düzeylerinin, bilgisayar tabanlı kütüphane eğitimi alanlara oranla belirgin bir biçimde düşük çıktığı saptanmıştır. Bu çalışma ayrıca; herhangi bir biçimde kütüphane eğitimi aldıklarında öğrencilerin kütüphane kaygı düzeylerinin azaldığını göstermektedir (Van Scoyoc 329).

---

* Kanonik korelasyon analizinin amacı, iki değişken kümesi arasındaki ilişkiyi maksimize etmek için her bir değişken setinin doğrusal kombinasyonunu oluşturmaktır (Hair ve diğerleri 15).

Brown ve diğeri'nin 2004 yılında, Bostick'in Kütüphane Kaygısı Ölçeği'nin değiştirilmiş bir sürümü ile 1027 katılımcı (birinci sınıf öğrencileri) üzerine yaptığı benzer araştırmada da birinci sınıf öğrencilerine uygulanan kütüphane eğitim ve alıştırmaya programının onların kütüphane kaygı düzeylerini önemli bir oranda azalttığı sonucuna ulaşılmıştır (Brown ve diğeri 394).

2004 yılında, yüksek lisans öğrencilerinin etnik farklılıkları ile kütüphane kaygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir makalede; Kafkas-Amerikan kökenli öğrencilerin kütüphane kaygı düzeylerinin, Afrikalı-Amerikan kökenli öğrencilere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yazarlara (Jiao, Onwuegbuzie ve Bostick 232) göre; bu bulgular kütüphane kaygısının etnik bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir. Ancak katılımcıların etnik kökenlerinin kütüphane kaygı düzeyleri üzerinde kısmen belirleyici olduğu sonucuna varılmış olsa da, bu farklılığın gerçekten etnik kökenden kaynaklanıp-kaynaklanmadığı konusunda kesin bir yargıya varmak doğru bir yaklaşım olamaz. Çünkü elde edilen sonuç eğitim farklılığından da kaynaklanabilir. Bilimsellik adına; bu konuda başka çalışmaların da yapılması gerekir (Jiao, Onwuegbuzie ve Bostick, 232).

2018 yılında benzer bir çalışmaya imza atan Fraser ve Bartlett; çok alanlı (multidisipliner) araştırma ve hizmetlerin, Afrika kökenli Kanadalı öğrenciler için eğitim engellerini azaltmaya dolayısıyla onların başarısını artırmaya çalıştığını ancak bu çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmektedirler. Özellikle akademik kütüphanelerin öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalar üzerine odaklanılması gerektiğini vurgulayan yazarlar, makalede; Kanada'daki Nova Scotia bölgesinde yaşayan öğrencilerin kütüphane kaygıları ile başa çıkma yöntemlerini incelemişlerdir. Anket ve görüşme teknikleri kullanılarak yapılan bu çalışmada; Afrikalı Nova Scotian lisans öğrencilerinin, Kafkas Nova Scotyalı'lara oranla daha düşük kütüphane kaygısı yaşadıkları belirlenmiştir. Özellikle, Afrikalı Nova Scotyalı öğrencilerin, üniversiteye gitmeden önce topluluklarıyla ve halk kütüphaneleriyle etkileşime girme rahatlığını gösterdiklerini ifade eden Fraser ve Bartlett; katılımcıların topluluk kütüphaneleriyle olan önceki deneyimlerini yansıtması açısından ilk tepkilerinin, son derece olumlu olduğunu bildirmektedirler. Bununla birlikte, lisans programları boyunca, özellikle kütüphane personeli engelleri ile karşılaştıklarında, katılımcıların kütüphane kaygı düzeylerinde bir artış gözlemlenmiştir. Buna karşılık, katılımcılarla yapılan görüşmeler, Kafkas Nova Scotian lisans öğrencilerinin, üniversite öncesi halk kütüphaneleriyle ve üniversite programları ile etkileşimleri sırasında daha fazla rahatsızlık ve endişe yaşadıklarını

ortaya koymuştur. Yazarlara göre; bu çalışmanın ulaştığı sonuçlar ve geliştirilen yöntemlerin, özellikle Afrika Nova Scotian öğrencilerinin kütüphane endişesini azaltmak için kütüphaneciler tarafından kullanılabilir bir düzeydedir (Fraser ve Bartlett 1).

Çok Boyutlu Kütüphane Kaygısı Ölçeği (MLAS) kullanılarak yapılan bir doktora tez çalışmasında; hukuk fakültesi öğrencilerinin kütüphane kaygı düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre; hukuk fakültesi öğrencileri kütüphane kaygısı yaşamaktadır. Bu kaygının en çok genel kütüphane ve araştırma kaygısı bileşeninde ortaya çıktığı, bunu sırasıyla; teknoloji ve çevrim-içi erişim, algılanan kütüphane rahatlığı bileşenlerinin takip ettiği belirlenmiştir (Bowers 118). MLAS kullanılarak eğitim ve psikoloji alanlarında öğrenim gören öğrenciler üzerine yapılan bir başka çalışmada da öğrenciler arasında kütüphane kaygısının var olduğunu (%79) ve bu kaygının; konu seçimi, bilgi edinme, literatür taraması ve ödev hazırlama konularında verilen kütüphane hizmetlerinde yaşandığı bulgularına ulaşılmıştır (Erfanmanesh).

2011 yılında Kanada Cape Breton Üniversitesi öğrencilerine LAS'ın değiştirilmiş bir sürümü elektronik ortamda uygulanmıştır. Araştırma sonuçları, katılımcıların oldukça düşük kütüphane kaygı düzeyine sahip oldukları yönündedir (Lawless 16).

Świgoń tarafından Polonya'daki bilgiye erişim engellerini ortaya çıkarmayı amaçlayan nitel bir araştırmada gözlem tekniği kullanılmıştır. Çalışmada, bilgiye erişim sürecinde karşılaşılan engellerin basamaklar dizisi (hiyerarşi) ile katılımcıların demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim/bilim alanı vb.) arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulguları; katılımcıların %80'inin bilgiye erişim konusunda sorun yaşadıkları ve kütüphane sorununun engeller arasında birinci sırada yer aldığı üzerinedir. Bilgiye erişim konusunda kadınlar, erkeklere oranla daha fazla sıkıntı yaşamaktadır. Bilim alanları dikkate alındığında ise; fakülte grubunun beşerî ve sosyal bilimler gibi disiplinlerinde, doğa ve teknik bilimlere nazaran daha fazla engelle karşılaşılmaktadır (Świgoń, "Information Barriers ..." 475).

2015 yılında Yunanistan'daki üniversite öğrencilerinin kütüphane kaygı düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan bir çalışmada; LAS'ın Yunanca bir sürümü (The Greek Library Anxiety Scale-G-LAS) kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; katılımcıların büyük bir çoğunluğunun düşük seviyede (ortalama 2,4) kütüphane kaygısı yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Kaygı düzeyinin kadınlara oranla erkeklerde

daha yüksek olduğu belirtilen çalışmada, kütüphane kaygısı sekiz boyutta (personelle ilgili engeller, teknolojik engeller, duygusal engeller, kütüphane yapısı ile ilgili engeller, kütüphane hizmetleri bilgisiyle ilgili engeller, kütüphane rahatlığı, kütüphane koleksiyonu ile ilgili engeller ve kütüphane kuralları ile ilgili engeller) incelenmiştir. Bu faktörlerden kütüphane kuralları, kütüphane kaygısının en üst düzeyde yaşandığı ögedir. Bunu sırasıyla kütüphane kaynakları, teknoloji ve kütüphane hizmetleri bilgisi izlemektedir (Doris, Provata ve Vraimaki 25).

Biglu, Ghavami ve Dadashpour tarafından, 2016 yılında, yapılan bir başka araştırmada; kütüphane kaygısı ile beş büyük kişisel özellik (sinirsel bozukluk, dışa dönüklük, deneyime açıklık, uygunluk ve vicdanlı olmak) arasındaki ilişki incelenmiştir. Ardabil Tıp Bilimleri Üniversitesi'nde 580 öğrenciye, NEO formu ve kütüphane kaygısı anketi uygulanarak yapılan bu çalışma; sinirsel bozuklukların kütüphane kaygı düzeyini artırdığını ve eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte kütüphane kaygısının azaldığını ortaya koymaktadır (Biglu, Ghavami ve Dadashpour 377).

Gelişmekte olan bir ülkedeki (Bangladeş) üniversite öğrencilerinin kütüphane kaygı düzeylerinin, Bostick tarafından oluşturulan LAS kullanılarak belirlenmesini amaçlayan bir çalışmada; Dhaka Üniversitesi öğrencilerinin kütüphane kaygı düzeyleri ortalamanın üzerinde bulunmuştur (Ahmed ve Aziz 282). Bu çalışmayla, Bostick'in geliştirdiği ölçek Bangladeş'te ilk kez uygulanmış ve ölçeğin gelişmekte olan bir ülke öğrencilerinin bakış açısıyla psikometrik bir geçerlilik sorunu tespit edilmiştir (Ahmed ve Aziz 295).

2016 yılında, Pakistan'da yapılan bir çalışmada; öğrencilerin kütüphane kaygısı düzeyleri ile kütüphane kullanım sıklıkları, not ortalamaları, cinsiyet ve öğrenim gördükleri alanlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulguları; katılımcıların %72,1'inin hafif bir kütüphane kaygısı yaşadıkları ve bu kaygının daha çok kullanıcı eğitimi ve kullanıcı bilgisi üzerinde yoğunlaştığı üzerinedir. Araştırmada ayrıca; kütüphane kaygısının cinsiyet ve öğrenim görülen alanlar temelinde farklılaştığı ve kaygı ile akademik başarı arasında negatif bir ilişkinin varlığı ortaya konulmuştur (Jan, Anwar ve Warraich 564).

Üniversite öğrencilerinin kütüphane kaygılarıyla ilgili deneyimlerinin özelliklerini tanımlamak amacıyla 2017 yılında yapılan bir çalışmada; yaş, cinsiyet, anadil, not ortalaması, başka bir işte çalışma durumu, kütüphane ziyaret sıklığı faktörleri ve kütüphane kullanım nedenlerinin kütüphane kaygısının öngörülmesinde önemli katkı sağladığı bulunmuştur. Kütüphane kaygı düzeyi;

anadili İngilizce olmayan, akademik başarıları yüksek, başka bir işte çalışan ve kütüphaneyi nadiren ziyaret eden erkek öğrenciler arasında en yüksek çıkmıştır. Genel regresyon modeli, istatistiksel olarak anlamlı ve kütüphane kaygısındaki değişkenliğin %21'ini açıklarken, kütüphane kaygısı ile bireysel korelasyonlar genel olarak zayıf çıkmıştır. En güçlü ilişki (-0,21) kütüphane ziyaretlerinin sıklığında görülmüştür (Jiao, Onwuegbuzie ve Lichtenstein, "Library Anxiety Impedes..." 275-276).

Türkiye'deki kütüphanecilik ve bilgi yönetimi literatüründeki kütüphane kaygısının bağımsız bir konu olarak ele alınıp-incelendiği ilk tez çalışması, 2011 yılında, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ülkü Ögel tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmamızın araştırma ölçeğinin oluşturulmasına temel oluşturan 48 maddelik Kütüphane Kaygısı Ölçeği kullanılarak yapılan bu tez araştırmasında; Bilkent Üniversitesi lisans öğrencilerinin kütüphane genel kullanımları ile bilgi kaynak ve hizmetlerinde kaygı duyup-duymadıkları, kaygı duyuyorlarsa; bunun düzeyi ile ortaya çıkmasında etkili olan öğeler ve ortadan kaldırmak ya da azaltmak için uygulanabilecek yöntemler tartışılmaktadır (Ögel 4-5).

Demir, Güneş ve Çakmakkaya tarafından, 2018 yılında yapılan "Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğrencilerinin kütüphane kaygısı" başlıklı araştırma makalesi, konuyla ilgili Türkiye'de yapılan çalışmalar arasında yine ilkleri temsil etmektedir. Çalışmada örneklem olarak alınan 57 lisans öğrencisine Zung Kendi Kendini Değerlendirme Ölçeği (Zung Self Rating Scale) uygulanmış ve öğrencilerin durumluluk (state anxiety) ile sürekli kaygıları (trait anxiety) arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmış ve daha sonra Bostick'in Kütüphane Kaygısı Ölçeği (LAS) aracılığı ile bu öğrencilerin kaygı düzeyleri ölçülmüştür. Araştırma bulgularına göre; katılımcıların yaklaşık %77'sinin kütüphane kaygısı yaşadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca, öğrencilerin kütüphane kaygısının ortalama 40,8 düzeyinde olduğu ve bunun belirlenen sürekli kaygıları ile bağlantısı olmadığı da görülmüştür (Demir, Güneş ve Çakmakkaya 559).

Literatür incelendiğinde Türkiye'deki kütüphanecilik ve bilgi yönetimi alanında kütüphane kaygısının ampirik çalışmalarda sınırlı olarak ele alındığı görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda kullanılan ölçeklerin farklılıklar gösterdiği ve Türkçeye uyarlanan ölçeklerin de çok sayıda ifade içerdiği dolayısıyla rafine bir ölçeğin Türk literatüründe bulunmadığı saptanmıştır. Bu çalışmanın alandaki boşluğu doldurması beklenmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ni kullanan öğrencilerin kütüphane kaygı düzeylerini belirlemektir. Çalışmada araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

- Öğrenciler Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ni hangi sıklıkta kullanmaktadır?
- Öğrenciler kütüphaneyi en çok hangi nedenle kullanmaktadır?
- Katılımcıların kütüphane kaygıları hangi düzeydedir?
- Öğrencilerde kütüphane kaygısının oluşmasına neden olan etkenler nelerdir?
- Katılımcıların kütüphane kaygıları eğitim aldıkları akademik birimlere göre farklılaşmakta mıdır?
- Katılımcıların kütüphane kaygıları öğrenim yıllarına/sınıflarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Katılımcıların kütüphane kaygıları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Katılımcıların kütüphaneyi kullanım sıklıklarına göre kütüphane kaygı düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

Bu çalışma araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin belirli bir zaman dilimindeki kütüphane kaygılarını ve ilgili değişkenleri incelemek için tasarlanan betimleyici niceliksel bir araştırmadır.

Araştırmanın evrenini 2018-2019 öğretim yılı Ekim-Kasım döneminde Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ni kullanan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme yöntemi olarak; olasılıklı olmayan örnekleme çeşitlerinden "kolayda örnekleme" kullanılmıştır. Kolayda örnekleme yöntemi, diğer yöntemlerden görece olarak daha kolay uygulanabilmesi ve daha az bütçe gerektirmesi nedeniyle, sosyal bilimler araştırmalarında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Rubin ve Babbie 355). Araştırmanın yürütüldüğü dönemde 372 öğrenciye anket uygulanmış ve 353 kullanılabilir anket formu elde edilmiştir.

Veri Toplama Tekniği ve Aracı

Araştırmanın veri toplama yönteminde anket uygulaması kullanılmıştır. Veri toplama aracı 2018-2019 ğretim yılı Ekim-Kasım döneminde Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ni kullanan öğrencilere uygulanmış ve kişi yönelimli olarak veriler elde edilmiştir. Kişi yönelimli çalışmalarda veri toplama araçları örneklem grubuna dağıtılmakta ve gruptaki kişiler soruları kendileri okuyarak cevaplandırmaktadır (Argan, Argan ve Kurulgan 188).

Veri toplama aracının ilk bölümünde öğrencilerin kütüphaneyi en çok hangi nedenlerle ve hangi sıklıkta kullandıklarına yönelik sorular (Jiao ve Onwuegbuzie, "Prevalence and Reasons..." 413) ve öğrencilerin kütüphane kaygı düzeylerini belirlemeye yönelik ölçek yer almaktadır. Van Kampen (*Library Anxiety* 156-160), Bostick (157-165) tarafından geliştirilen 43 maddelik Kütüphane Kaygısı leği'ni ($\alpha = .83$) temel alarak, günümüzün değişen kütüphane hizmet ve kaynaklarını da içerecek biçimde güncellemiştir. Araştırma kapsamında, Van Kampen'in leğini Türkçe'ye uyarlayan Ögel'in (225-229) 48 maddelik leği kullanılmıştır. Yazarın 48 maddelik ölçeğinde, bir ifade iki ayrı düşünceyi sorduğundan, o ifade ikiye bölünerek toplamda 49 maddelik bir ölçek haline getirilmiştir. Ölçekte yer alan bazı olumsuz ifadeler, anlaşılabilir olması açısından, olumlu sorulmuştur. Ayrıca analizden önce, asıl ölçekle uyumu sağlamak adına, negatif anlamlı sorular ters kodlanmıştır. Ankette 5'li Likert (1-Kesinlikle katılmıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum) leği kullanılmıştır. Veri toplama aracının son bölümünde, öğrencilerin demografik bilgilerini (cinsiyet, sınıf ve fakülte) toplamaya yönelik açık ve kapalı uçlu sorular sorulmuştur.

Veri Analizi

Veri toplama aracıyla elde edilen veriler SPSS 23,0 Windows sürümü ile analiz edilmiştir. Öncelikli olarak Ögel'in (225-229) oluşturduğu veri toplama aracındaki ifadeler, kütüphane kaygısını ölçüp-ölçmediğini belirlemek amacıyla, keşfedici faktör analizine (Principle Component Analysis) tabi tutulmuştur. Faktör analizi birbiriyle ilişkili çok sayıdaki değişkeni az sayıda, anlamlı ve birbirinden bağımsız yeni değişkenler haline getiren (Kalaycı 321) ok değişkenli istatistik tekniklerinden biridir. Keşfedici faktör analizi bir değişken azaltma ve anlamlı kavramsal yapılar a ulaşmayı amaçlayan ve uygulamada sıklıkla kullanılan bir analizdir (Büyüköztürk 118).

Bostick (79) kütüphane kaygısının 5 faktör altında, Van Kampen (*Library Anxiety* 51) ise 6 faktör altında ölçüldüğünü belirtmiştir. Bu çalışmada, faktör sayısı 6 olarak belirlenmiş ve varimax rotasyon yöntemiyle analiz gerçekleştirilmiştir. Varimax rotasyon tekniği en çok kullanılan orthogonal rotasyon yöntemlerinden biridir, bu teknikte faktörler birbirlerinden bağımsızdır (Kalaycı 322-323).

Veri analizinde, öncelikli olarak, verinin faktör analizine uygunluğu test edilmiştir. Kaiser-Meyer-Oklın değeri 0,84'tür. Bu değer, gerekli olan değer (0,50) üzerindedir. Bartlett testi ise anlamlıdır ($X^2=5735,879$, $sd=1176$ $p<0.05$) (Kalaycı 322). Öncelikle ortak varyansı 0,30'un altında olan 8 ifade, rotasyondan sonra ise; iki ya da daha fazla faktör altında faktör yükleri .10'un altında olan 14 madde analizden çıkarılmıştır. Büyüköztürk'ün (2002)'de belirttiği gibi; birden çok faktörde yüksek yük değeri veren ve yüksek iki yük değeri arasındaki fark en az .10 olan ifadeler, binişik madde olarak tanımlanır ve ölçekten çıkarılır. Analiz sonucunda 27 maddelik kütüphane kaygısı ölçeği elde edilmiştir.

Kütüphane kaygısı ölçeğinin faktör analizi sonuçları ve güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Kütüphane Kaygısı Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

İfade	Faktörler	Faktör Yüğü	Ortalama	Özdeğer	Varyans	Alpha
Kütüphane bilgisiyle ilgili engeller						
36	Bilgi erişim teknikleri konusunda yeterince bilgin olmadığı için kütüphane kataloğundan araştırma yapmakta zorluk çekiyorum.*	0,78	3,45	6,47	23,96	0,80
37	Bilgi erişim teknikleri konusunda yeterince bilgin olmadığı için on-line veri tabanlarından tarama yapmakta zorluk çekiyorum.*	0,73				
38	Araştırmalarımla ilgili soru ya da sorunlarım olduğunda kütüphanede kime başvuracağımı bilmiyorum.*	0,69				
7	İhtiyacım olan kaynağı rafta bulamazsam ne yapmam gerektiğini bilemiyorum.*	0,67				
6	Kütüphane içindeki tarama bilgisayarından bulduğum kitap/dergiyi hangi rafta bulacağımı bilemiyorum.*	0,62				
28	Kütüphanede hangi tür bilgi kaynaklarının (kitap, dergi)bulduğunu bilmiyorum.*	0,57				
Kütüphane personeliyle ilgili engeller						
3	Kütüphaneciler yardımseverdir.	0,82	3,81	2,2	8,16	0,77
2	Kütüphaneciler cana yakındır.	0,80				
4	İhtiyaç duyduğumda kütüphane personelinde yardım alamıyorum.*	0,59				
29	Kütüphane personeli öğrenciyi dinlemiyor.*	0,57				
31	Ödünç verme personelinin yaklaşımları olumludur.	0,45				
9	Rafta kitabı bulamazsam kütüphane personeli bana yardımcı oluyor.	0,38				

Mekanik engeller						
27	Bilgisayarların kullanım talimatları açıklayıcıdır.	0,76	3,76	2,08	7,69	0,71
15	Kütüphanedeki bilgisayarları rahatlıkla kullanabiliyorum.	0,61				
41	Danışman kütüphanecinin kitap, dergi, tez, kaset, DVD vb. kaynaklara ya da kaynakların içindeki bilgiye erişim süreci konusunda verdiği eğitimlerin yeterli olduğunu düşünüyorum.	0,59				
25	Kütüphanecilerin; (kitap, dergi, tez, kaset, DVD vb. kaynaklara / kaynakların içindeki) bilgiye erişim süreci konusundaki bilgilerine güveniyorum.	0,50				
16	Kütüphanedeki bilgisayarları nasıl kullanacağımı bilmiyorsa bir kütüphaneciye sorarım.	0,49				
Duygusal engeller						
40	Kütüphane ile ilgili geçmişteki kötü tecrübelerimden dolayı oluşmuş bir fobim var.*	0,79	4,41	1,5	5,54	0,70
44	Bilgi sıklığı olduğum için kütüphanede bulunmayı pek tercih etmiyorum.*	0,75				
39	Kalabalık ortamdan hoşlanmadığım için kütüphaneyi zorunlu olmadıkça kullanmıyorum.*	0,68				
20	Kütüphane üniversite hayatının önemli bir parçasıdır.	0,55				
Kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/güven						
14	Kütüphanede kendimi rahat hissediyorum.	0,83	4,32	1,41	5,21	0,75
13	Kütüphanede kendimi güvende hissedirim.	0,78				
11	Kütüphaneyi kullanırken kendimi rahat hissedirim.	0,73				
Kütüphaneyi kullanma kısıtlamaları						
45	Ödünç alınabilecek kitap sayısı araştırmalarım için yeterlidir.	0,83	3,48	1,18	4,38	0,65
46	Ödünç kitap alımı için tanınan süre yeterlidir.	0,76				
18	Kütüphane gereksinim duyduğum kaynaklara -yeterince- sahiptir.	0,56				

*İfadeler ters kodlanmıştır.

Tablo 1'e göre; bulunan faktörler toplam varyansın sırası ile %23,9, %8,1, %7,6, %5,5, %5,2 ve %4,3'ünü açıklamaktadır. Bu altı faktör toplam varyansın %54,9'unu açıklamaktadır. Bu faktörlerden beşi Bostick'in ölçeğindeki personel kaynaklı engeller, duygusal engeller, kütüphane bilgisiyle ilgili engeller, mekanik engeller, kütüphaneyi kullanma kısıtlamaları faktörleri (Bostick 1992) ve kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/güven faktörü; Van Kampen (*Library Anxiety*) ile birebir örtüşmektedir. Güvenilirlik testi için hesaplanan Cronbach's Alpha değerleri 0,80 ile 0,65 arasında değişmektedir ve bu değerler kabul edilebilir oranlardır. Cronbach Alfa katsayısının alacağı değerler 0 ile 1 arasında değişir ve alfa katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği $0,60 < \alpha < 0,80$ arasında ise oldukça güvenilir olarak kabul edilebilir (Kalaycı 405). Veri analizinde; frekans analizi, faktör analizi, ortalama, bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü ANOVA yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, sınıf, eğitim aldığı akademik birim, kütüphaneyi kullanma sıklığı ve kütüphaneyi kullanma nedenleri değişkenlerine ilişkin bilgiler Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

N=353	Kategoriler	f	%
Cinsiyet	Kadın	186	52,7
	Erkek	167	47,3
Sınıfı	Hazırlık	20	5,7
	1.sınıf	125	35,4
	2.sınıf	60	17,0
	3.sınıf	54	15,3
	4.sınıf	94	26,6
Eğitim Aldığı Akademik Birim	Eczacılık Fakültesi	20	5,7
	Edebiyat Fakültesi	27	7,6
	Eğitim Fakültesi	40	11,3
	Güzel Sanatlar Fakültesi	6	1,7
	Hukuk Fakültesi	82	23,2
	İİBF	53	15,0
	İletişim Bil.Fak.	9	2,5
	Sağlık Bil.Fak.	6	1,7
	Turizm Fakültesi	9	2,5
	Sos.Bil.Ens.	20	5,7
	ESTÜ	61	17,3
	Yunusemre MYO.	5	1,4
	Esk.MYO.	6	1,7
	Eğt.Bil.Ens.	4	1,1
AÖF	5	1,4	
Kütüphaneyi kullanma sıklığı	Haftada 1 gün	45	12,7
	Haftada 2 gün	47	13,3
	Haftada 3 gün	83	23,5
	Haftada 4 gün	67	19,0
	Her gün	111	31,4
Kütüphaneyi kullanma nedeni	Ödünç kitap almak	31	8,8
	Ders çalışmak	275	77,9
	Ödev konusunu araştırmak	19	5,4
	Kütüphane kitabını okumak	14	4,0
	Kendi kitabımı okumak	6	1,7
	Gazete okumak	2	0,6
	Makale okumak	3	0,8
	Arkadaşlarla buluşmak	1	0,3
Diğer	2	0,6	

Ankete katılanların demografik özellikleri göz önüne alındığında (Bkz. Tablo 2); öğrencilerin cinsiyet oranlarının birbirine yakın olduğu (K= %52,7, E= %47,3), öğrenim yılı (sınıf) boyutunda ağırlıklı olarak 1. (%35,4) ve 4. Sınıfta (%26,6) öğrenim gördükleri söylenebilir. Öğrencilerin akademik birimlerine bakıldığı zaman, Hukuk Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kütüphane katılımcılar tarafından büyük bir sıklıkta (Her gün=%31,4) kullanılmaktadır. Kütüphanenin genel ölçekte kullanım yoğunluğuna bakıldığı zaman, “2018 verilerine göre Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi’ni Ekim ve Kasım aylarında ziyaret eden kullanıcı sayısının 389,291 kişi” olduğu görülmektedir (*Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı* 16). Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%77,9) kütüphaneyi ders çalışmak amacıyla kullanmaktadır.

Katılımcıların kütüphane kaygıları hangi düzeydedir? Katılımcılarda kütüphane kaygısının oluşmasına neden olan etkenler nelerdir? sorularına cevap verebilmek amacıyla kütüphane kaygı ölçeğinin alt faktörlerinin ortalamaları ve standart sapmaları alınmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Katılımcıların Kütüphane Kaygı Düzeyleri

Faktör	Faktör adı	Ortalama	S.Sapma
1.	Kütüphane bilgisiyle ilgili engeller	3,45	0,84
2.	Kütüphane personeliyle ilgili engeller	3,81	0,65
3.	Mekanik engeller	3,76	0,66
4.	Duygusal engeller	4,41	0,65
5.	Kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/güven	4,32	0,70
6.	Kütüphaneyi kullanma kısıtlamaları	3,48	0,81

Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi’ni, 2018-2019 öğretim yılı Ekim-Kasım ayları içinde kullanan öğrencilerin kütüphane kaygı düzeyleri Tablo 3’te görülmektedir. Lawless (19) kütüphane kaygı düzeylerini; kaygısız (1.00 – 2.21*), düşük kaygı (2.22 – 2.65), hafif kaygılı (2.66 – 3.54), orta kaygılı (3.55 – 3.98) ve şiddetli kaygılı (3.99 – 5.00) biçiminde sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; katılımcılar, kütüphane bilgisiyle ve kütüphaneyi kullanma kısıtlamalarıyla ilgili olarak hafif kaygılıdır. Mekanik engeller ve kütüphane personeliyle ilgili olarak orta kaygılı, duygusal ve kütüphaneyi kullanırken hissettikleri rahatlık/güven faktörüne göre ise şiddetli kaygı düzeylerindedir. Katılımcıların, en çok, duygusal engellerinin (öğrencinin kendisine olan güven eksikliğine koşut olarak, kütüphane kaynak ve

* Makalede “Kaygı Yok” seviyesi “0,00 - 2,21” olarak listelenmiştir, ancak LAS'ta elde edilebilecek en düşük değer aslında 1,00'dür.

hizmetlerini kullanmakta kendilerini yetersiz hissetmeleri olarak ifade edilen kaygı ögesidir) kütüphane kaygısına yol açtığı görülmektedir.

Çalışmada katılımcıların kütüphane kaygılarının eğitim aldıkları akademik birimlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre (Tablo 4); kütüphane kaygısı ölçeğinin kütüphane bilgisiyle ilgili engeller, personelle ilgili engeller, mekanik engeller, duygusal engeller, kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/ güven ve kütüphane kullanım kısıtlamaları faktörlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 4: Katılımcıların Kütüphane Kaygı Düzeylerinin Akademik Birimlere Göre İncelenmesi

FAKTÖR	AKADEMİK BİRİM	n	Ortalama	Standart Sapma	F Değeri	Anlamlılık (p)
Kütüphane bilgisiyle ilgili engeller	Eczacılık Fakültesi	20	3.2750	.93545	1,098	,358
	Edebiyat Fakültesi	27	3.6296	.74869		
	Eğitim Fakültesi	40	3.2333	.91349		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	6	3.2222	.40369		
	Hukuk Fakültesi	82	3.4228	.88044		
	İİBF	53	3.5126	.89087		
	İletişim Bil.Fak.	9	3.0556	.92045		
	Sağlık Bil.Fak.	6	3.7500	.62138		
	Turizm Fakültesi	9	3.5000	.54006		
	Sos.Bil.Ens.	20	3.8167	.93173		
	ESTÜ	61	3.5683	.78137		
	Yunusemre MYO.	5	3.4667	.27386		
	Esk.MYO.	6	2.9722	1.02424		
	Eğt.Bil.Ens.	4	3.2500	1.14261		
AÖF	5	3.5667	.25276			
Personelle ilgili engeller	Eczacılık Fakültesi	20	3.8250	.60812	1,181	,288
	Edebiyat Fakültesi	27	3.7654	.68134		
	Eğitim Fakültesi	40	3.7667	.56965		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	6	4.0833	.40483		
	Hukuk Fakültesi	82	3.7317	.71710		
	İİBF	53	3.7547	.69307		
	İletişim Bil.Fak.	9	4.0185	.44444		
	Sağlık Bil.Fak.	6	4.0556	.50185		
	Turizm Fakültesi	9	4.1481	.88759		
	Sos.Bil.Ens.	20	4.0750	.73245		
	ESTÜ	61	3.7623	.62172		
	Yunusemre MYO.	5	4.3667	.41500		
	Esk.MYO.	6	3.9167	.55528		
	Eğt.Bil.Ens.	4	3.3333	.59317		
AÖF	5	3.8667	.32059			
Mekanik engeller	Eczacılık Fakültesi	20	3.7800	.75645	1,373	,164
	Edebiyat Fakültesi	27	3.7481	.54798		
	Eğitim Fakültesi	40	3.7950	.68611		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	6	3.9667	.66232		
	Hukuk Fakültesi	82	3.6488	.66560		
	İİBF	53	3.7585	.67977		
	İletişim Bil.Fak.	9	3.9778	.41767		
	Sağlık Bil.Fak.	6	3.9000	.67823		
Turizm Fakültesi	9	4.2000	.67823			

	Sos.Bil.Ens.	20	4.0500	.78102		
	ESTÜ	61	3.6623	.66987		
	Yunusemre MYO.	5	4.2000	.40000		
	Esk.MYO.	6	3.9667	.63770		
	Eğt.Bil.Ens.	4	3.3000	.41633		
	AÖF	5	3.4400	.38471		
Duygusal engeller	Eczacılık Fakültesi	20	4.3125	.56705	,854	,61
	Edebiyat Fakültesi	27	4.2963	.82345		
	Eğitim Fakültesi	40	4.3625	.74668		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	6	4.6250	.58630		
	Hukuk Fakültesi	82	4.5396	.46889		
	İİBF	53	4.4292	.61702		
	İletişim Bil.Fak.	9	4.3056	.48052		
	Sağlık Bil.Fak.	6	4.2917	1.15560		
	Turizm Fakültesi	9	4.1944	.79822		
	Sos.Bil.Ens.	20	4.4750	.74295		
	ESTÜ	61	4.4016	.72353		
	Yunusemre MYO.	5	4.5500	.51235		
	Esk.MYO.	6	3.8333	.91742		
	Eğt.Bil.Ens.	4	4.2500	.50000		
AÖF	5	4.4500	.41079			
Kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/güven	Eczacılık Fakültesi	20	4.4167	.51725	,689	,786
	Edebiyat Fakültesi	27	4.1111	.59914		
	Eğitim Fakültesi	40	4.2500	.81562		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	6	4.4444	.68853		
	Hukuk Fakültesi	82	4.3740	.70932		
	İİBF	53	4.3774	.71920		
	İletişim Bil.Fak.	9	4.0741	1.09008		
	Sağlık Bil.Fak.	6	4.5556	.50185		
	Turizm Fakültesi	9	4.1481	.68943		
	Sos.Bil.Ens.	20	4.5833	.45724		
	ESTÜ	61	4.2896	.77334		
	Yunusemre MYO.	5	4.2667	.59628		
	Esk.MYO.	6	4.1667	.69121		
	Eğt.Bil.Ens.	4	4.2500	.50000		
AÖF	5	4.4000	.43461			
Kütüphane kullanım kısıtlamaları	Eczacılık Fakültesi	20	3.5500	.74359	1,447	,129
	Edebiyat Fakültesi	27	3.2222	.80064		
	Eğitim Fakültesi	40	3.5500	.74172		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	6	3.5000	.96032		
	Hukuk Fakültesi	82	3.3089	.95118		
	İİBF	53	3.5346	.68669		
	İletişim Bil.Fak.	9	3.1852	.76578		
	Sağlık Bil.Fak.	6	3.5000	.72265		
	Turizm Fakültesi	9	3.6667	.64550		
	Sos.Bil.Ens.	20	3.9500	.76682		
	ESTÜ	61	3.5191	.84443		
	Yunusemre MYO.	5	3.8000	.69121		
	Esk.MYO.	6	4.1111	.34427		
	Eğt.Bil.Ens.	4	3.3333	.98131		
AÖF	5	3.4000	.27889			

p<0.05

Öğrencilerin kütüphane kaygılarının öğrenim yıllarına/sınıflarına göre farklılaşıp-farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre (Tablo 5); kütüphane bilgisiyle ilgili engeller, mekanik engeller, duygusal engeller, kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/güven, kütüphaneyi kullanma kısıtlamaları faktörlerine göre ise

istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak kütüphane kaygısı ölçeğinin personelle ilgili engeller faktörüne göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek amacıyla Post-hoc testlerinden Tukey yapılmıştır. Test sonuçlarına göre; 1. Sınıf öğrencileri ile 4. Sınıf öğrencilerinin ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kütüphane deneyimi olan öğrenciler, bu deneyime sahip olmayanlara oranla kütüphane personeliyle ilgili daha az kaygı yaşamaktadır. Bu durum Mellon'dan itibaren yapılan tüm çalışmaların ortak bir sonucunu oluşturmaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Kütüphane Kaygı Düzeylerinin Öğrenim Yıllarına/Sınıflarına Göre İncelenmesi

FAKTÖR	Sınıf	n	Ortalama	Standart Sapma	F Değeri	Anlamlılık (p)
Kütüphane bilgisiyle ilgili engeller	hazırlık	20	3.2833	.78005	1,230	,298
	1.sınıf	125	3.3973	.89747		
	2.sınıf	60	3.3944	.80486		
	3.sınıf	54	3.4630	.74442		
	4.sınıf	94	3.6117	.87354		
Personelle ilgili engeller	hazırlık	20	3.7250	.60038	2,902	,022*
	1.sınıf	125	3.9547	.68600		
	2.sınıf	60	3.8278	.59499		
	3.sınıf	54	3.7346	.62740		
	4.sınıf	94	3.6702	.66126		
Mekanik engeller	hazırlık	20	3.8300	.69061	,707	,587
	1.sınıf	125	3.8080	.71860		
	2.sınıf	60	3.7967	.62652		
	3.sınıf	54	3.6481	.62638		
	4.sınıf	94	3.7234	.64731		
Duygusal engeller	hazırlık	20	4.4250	.57981	,583	,676
	1.sınıf	125	4.4440	.68896		
	2.sınıf	60	4.3083	.64828		
	3.sınıf	54	4.4722	.58007		
	4.sınıf	94	4.3910	.68250		
Kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/ güven	hazırlık	20	4.0500	.94451	1,155	,331
	1.sınıf	125	4.3547	.69657		
	2.sınıf	60	4.3833	.58488		
	3.sınıf	54	4.2407	.84530		
	4.sınıf	94	4.3546	.63511		
Kütüphane kullanım kısıtlamaları	hazırlık	20	3.7167	.66028	1,769	,135
	1.sınıf	125	3.5680	.81652		
	2.sınıf	60	3.5500	.72050		
	3.sınıf	54	3.3704	.93087		
	4.sınıf	94	3.3475	.81929		

*p<0.05

Kütüphaneyi ziyaret edenlerin kütüphane kaygılarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t-testi yapılmıştır. Tablo 6'ya göre; kütüphane kaygısı ölçeğinin duygusal engeller faktörüne göre cinsiyetler arasında anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Buna göre, kadınlar erkeklere oranla duygusal anlamda daha fazla kütüphane kaygısı yaşamaktadır. Bu durum,

kadınların daha duygusal bir yapıya sahip olmalarından kaynaklanabilmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş 16).

Tablo 6: Kütüphane Kaygısı ile Cinsiyet Değişkenleri Arasındaki İlişki

Faktörler	Cinsiyet	N	Ortalama	t	Sig.
Kütüphane bilgisiyle ilgili engeller	Kadın	186	3,43	-0,577	0,45
	Erkek	167	3,48		
Kütüphane personeliyle ilgili engeller	Kadın	186	3,79	-0,612	0,93
	Erkek	167	3,83		
Mekanik engeller	Kadın	186	3,76	0,219	0,42
	Erkek	167	3,75		
Duygusal engeller	Kadın	186	4,45	1,458	0,01*
	Erkek	167	4,35		
Kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/ güven	Kadın	186	4,27	-1,274	0,96
	Erkek	167	4,37		
Kütüphaneyi kullanma kısıtlamaları	Kadın	186	3,51	0,813	0,13
	Erkek	167	3,44		

*p<0,05

Katılımcıların kütüphaneyi kullanım sıklıklarına göre; kütüphane kaygı düzeylerinin farklılaşıp-farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre (Tablo 7); ölçeğin kütüphane bilgisiyle ilgili engeller, personelle ilgili engeller, duygusal engeller, kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/güven faktörlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 7: Katılımcıların Kütüphane Kaygı Düzeylerinin Kütüphaneyi Kullanma Sıklıklarına Göre İncelenmesi

FAKTÖR	Kütüphaneyi kullanma sıklığı	n	Ortalama	Standart Sapma	F Değeri	Anlamlılık (p)
Kütüphane bilgisiyle ilgili engeller	1gun	45	3.3259	.86745	5,348	,000*
	2gun	47	3.5603	.88835		
	3gun	83	3.1406	.80668		
	4gun	67	3.5224	.81850		
	hergun	111	3.6652	.80826		
Personelle ilgili engeller	1gun	45	3.6000	.55551	2,451	,046*
	2gun	47	3.9433	.61510		
	3gun	83	3.8153	.58840		
	4gun	67	3.7164	.65586		
	hergun	111	3.8934	.74223		
Mekanik engeller	1gun	45	3.6533	.61997	1,251	,289
	2gun	47	3.7915	.53724		
	3gun	83	3.7253	.69050		
	4gun	67	3.6836	.73785		
	hergun	111	3.8631	.67311		
Duygusal engeller	1gun	45	4.2111	.74421	3,014	,018*
	2gun	47	4.4149	.49254		
	3gun	83	4.2861	.72323		
	4gun	67	4.5261	.60792		
	hergun	111	4.5113	.63460		

Kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/ güven	1gun	45	4.0815	.92156	3,296	,011*
	2gun	47	4.2340	.67357		
	3gun	83	4.2932	.72020		
	4gun	67	4.3085	.64436		
	hergun	111	4.4955	.60614		
Kütüphane kullanım kısıtlamaları	1gun	45	3.5407	.84772	,879	,477
	2gun	47	3.3688	.91745		
	3gun	83	3.5743	.67538		
	4gun	67	3.3731	.79460		
	hergun	111	3.5105	.86785		

*p<0.05

Tablo 7'ye göre katılımcıların kullanım sıklıkları değiştikçe kütüphane bilgileri değişmekte, kütüphane personeliyle daha sık iletişime geçme olanağına sahip olmakta, kütüphaneyi kullanırken duydukları rahatlık/güven ve dolayısıyla da duygusal olarak kendilerini rahat hissettiklerinden kütüphane kaygısı değişmektedir. Ancak kütüphane kaygısı ölçeğinin mekanik engeller ve kütüphaneyi kullanma kısıtlamaları faktörlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 7).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ni kullanan öğrencilerin kütüphane kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada Ögel'in (226-229) çalışmasındaki Kütüphane Kaygısı Ölçeği kullanılmış ve 6 faktör altında toplanan 27 ifadeli bir ölçek geliştirilmiştir (Bkz. Tablo 1). Bostick (1992) yaptığı çalışmada kütüphane kaygısının personel kaynaklı engeller, duygusal engeller, kütüphane bilgisiyle ilgili engeller, mekanik engeller ve kütüphaneyi kullanma kısıtlamaları olarak 5 faktörden oluştuğunu belirtmiştir. Van Kampen (*Library Anxiety*) bu faktörlere kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/güven faktörünü de eklemiştir. Bu çalışmadaki kütüphane kaygısı ölçeği faktörleri her iki çalışmanın faktörleriyle uyumludur. Buna göre;

- Kütüphane bilgisi ile ilgili engeller; öğrencilerin kütüphane sistemi ve işleyişini bilme, hizmet ve kaynaklarını kullanma hususlarında taşıdıkları yetersiz olma duygularıyla ilgilidir. Bireyde yetersizlik duygusu; önce öfke ve kaygıya, ardından da kaçınma davranışına neden olmaktadır (Van Scoyoc 330). Çalışmamızda bu faktör hafif kaygı düzeyinde (3,45) bulunmuştur.

- Kütüphane personeliyle ilgili engeller; öğrencilerin kütüphane çalışanlarını ulaşamaz ve iletişim kurulamaz insanlar olarak algılamaları ile ilgilidir. Ayrıca, kütüphanecilerin öğrencilere etkin bir kütüphane kullanımını konusunda bilgi veremeyecek kadar meşgul oldukları düşünülmektedir. Bu algıyı taşıyan öğrencilerin kütüphane kaygı düzeyleri de genelde yüksek olmaktadır (Onwuegbuzie

ve Jiao, *Understanding* 217). Çalışmamızda bu faktörle ilgili orta kaygı düzeyi (3,81) yaşandığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin kütüphane kullanım sıklıkları değiştikçe bu kaygılarının da değiştiği bulgulanmıştır.

• Mekanik engeller; kütüphaneyi kullanan öğrencilerin bilgisayar, yazıcı, tarayıcı, fotokopi makinesi, mikrofilm okuma cihazı, ödünç işlemleri makinesi (self-check machine) ve kitap temizleme makinesi (book shower machine) gibi kütüphane donanımının kullanımı konusundaki bilgi ve yeteneklerine olan güven duygularıyla ilişkilidir. (Jiao ve Onwuegbuzie, “Self-perception...” 141). Araştırmalarında Jiao ve Onwuegbuzie (*Library anxiety* 16); üniversite öğrencileri arasında kütüphane kaygısını, en yüksek düzeyde, etkileyen faktörün mekanik engeller olduğunu ortaya koymuşlardır. Çalışmamızda bu faktör orta kaygı düzeyinde (3,76) bulunmuştur.

• Duygusal engeller; öğrencilerin kütüphane kullanımı konusunda yaşadıkları yetersizlik duygularından kaynaklanmaktadır. Öğrencilerde, bu duygunun sadece kendilerinde olduğu ve kütüphane kullanım becerisine sahip olmadıkları düşüncesi, kaygı düzeylerinin artmasına neden olmaktadır (Mellon “Library Anxiety...” 162). Bununla birlikte öğrenci, kütüphane personelinden yardım isteme niyetine girdiğinde kaygı düzeyinde önemli bir artış olmaktadır. Duygusal engeller, mekanik engellerden sonra en fazla kütüphane kaygısına neden olan faktördür (Jiao ve Onwuegbuzie, “Self-perception...” 141). Çalışmamızda bu faktörün şiddetli kaygı düzeyinde olduğu (4,41) ve kütüphane kaygısına en çok duygusal engellerin yol açtığı bulgulanmıştır. Ayrıca çalışmada araştırmaya katılan kadın öğrenciler erkeklere oranla duygusal anlamda daha fazla kütüphane kaygısı yaşamaktadır. Bu durumun, kadınların daha duygusal bir yapıya sahip olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Çalışmada katılımcıların kütüphane kullanım sıklıklarına göre duygusal engellerin değiştiği bulgulanmıştır. Buna göre öğrencilerin bu faktörden kaynaklanan kütüphane kaygılarını azaltmak için kütüphaneye daha sık gelmeleri konusunda çalışmalar yapılabilir.

• Kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/güven (kütüphane yapısı ile ilgili engeller); öğrencilerin kütüphaneyi güvenli, rahat, yalın, kolay kullanılabilir, memnuniyet verici ya da tehdit edici algılamalarıyla ilgilidir. Kütüphanede kendini rahatsız hisseden ya da aradıklarını bulamayan ve temel ihtiyaçlarını karşılayamayan öğrenciler, daha yüksek düzeyde kütüphane kaygısı yaşarlar (Jiao ve Onwuegbuzie ve Lichtenstein, *Library anxiety* 162; Onwuegbuzie, Jiao ve Bostick 36). Çalışmamızda bu faktör (4,32) şiddetli kaygı düzeyinde bulunmuş ve duygusal engellerden (4,41) sonra ikinci sırada yer aldığı saptanmıştır. Kütüphaneyi

kullanırken duyulan rahatlık/güven faktörünün öğrencilerin kullanım sıklıklarına göre değişmektedir.

•Kütüphaneyi kullanma kısıtlamaları (kütüphane kurallarının katılığı); öğrencilerin kütüphane yönetiminin koyduğu kuralların (ödünç alınabilecek bilgi kaynağı sayısı, süresi ve kütüphane dermesinin yeterliliği) makul ya da kısıtlayıcı olarak algılamalarıyla ilgilidir. Ögel'in (192) araştırma bulgularına göre; öğrencilerin kütüphane kurallarını katı bulma konusunda yoğun derecede kütüphane kaygısı yaşadıkları görülmüştür. Çalışmamızda, ankete katılan öğrencilerin bu faktör karşısında hafif kaygılı oldukları (3,48); başka bir deyişle, Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde uygulanan kuralların makul olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma bulgularına göre, öğrenciler en yüksek kaygısını 4,41 ortalama ile duygusal engeller faktöründe yaşamaktadır. Bunu sırasıyla; kütüphaneyi kullanırken duyulan rahatlık/güven (4,32), kütüphane personeliyle ilgili engeller (3,81), mekanik engeller (3,76), kütüphaneyi kullanma kısıtlamaları (3,48) ve kütüphane bilgisiyle ilgili engeller (3,45) faktörleri izlemektedir.

Öğrencilerin kütüphane kaygılarının öğrenim yıllarına/sınıflarına göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu fark; 1. sınıf ile 4. sınıf öğrencileri arasında belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Kütüphane deneyimi olan öğrenciler (4. sınıf), bu deneyime sahip olmayanlara (1. sınıf) oranla daha az kaygı yaşamaktadır. Bu durum kütüphane kaygısı üzerine yapılan çoğu çalışmanın (Biglu, Ghavami ve Dadashpour; Jiao, Onwuegbuzie ve Bostick; Jiao, Onwuegbuzie ve Lichtenstein, "Library Anxiety Impedes..."; Mech ve Brooks; Mellon, "Library..."; Onwuegbuzie ve Jiao, *I'll go*; Ögel; Van Scoyoc) ortak bir sonucunu oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, kütüphane kaygısını ortadan kaldırmak ya da en alt düzeye indirmek adına; eğitim, üniversite ve kütüphane sistemleri açısından uygulanabilecek öneriler aşağıda sıralanmaktadır:

•Cribb'in (90) yaptığı tanıma göre kullanıcı eğitimi; *"kütüphanenin var olan ve potansiyel kullanıcılarını bilginin değerinden ve mevcut bilgi kaynaklarının varlığından haberdar etmek, bilgiye karşı olumlu davranışlar edinmelerini sağlamak, bilgi kaynaklarını kullanmaları için onları güdülemek ve bu kaynakları bulup kullanabilmeleri için gerekli becerileri kazandırmaktır"*. Tanımdan da anlaşılacağı üzere bu eğitimin amacı; kullanıcıların bilgi gereksinimini karşılamak, bilgi arama veya kullanma becerilerini geliştirmek ve en önemlisi topluma bilgi okuryazarı

bireyler kazandırmaktır. Kullanıcı eğitimi/bilgi okuryazarlığı eğitiminin özellikle, kütüphane ve araştırma bilgisi ile ilgili engeller, mekanik engeller ve duygusal engeller faktörlerinin en alt düzeyde yaşanmasına katkı sağlayabilecektir. Buradan hareketle, eğitim sistemi içinde bireyleri yükseköğretim sistemine hazırlayan ortaokul ve lise müfredatına, halk kütüphanelerinde uygulaması olan, bilgi okuryazarlığı dersinin konulması önerilebilir.

Araştırma bulgularına göre kütüphane kaygısını oluşturan faktörlere yönelik olarak Kütüphane Daire Başkanlığı'nın yürütebileceği çeşitli görevler bulunmaktadır. Örneğin; günümüzde kütüphanede gerçek zamanlı olarak uygulanan kullanıcı eğitim programlarının içeriğinin öğrenci görüşleri alınarak yeniden oluşturulmalı ve sanal ortama aktarılmalıdır. Bu konuda Açıköğretim Fakültesi ve Bilgisayar Araştırma ve Uygulama Merkezi'nden teknik destek alınabilir. Ayrıca öğrencilerin ve diğer kullanıcıların zamanlarını daha fazla geçirebilecekleri konforlu yaşam alanları oluşturulabilir. Bu konuda Eskişehir Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi öğrenci ve öğretim elemanlarından proje desteği alınabilir. Yine öğrencilerin kütüphane hizmet ve kaynaklarından daha verimli yararlanabilmeleri adına Radyo Frekansı ile Tanımlama (RFID) teknolojileri kütüphaneye kazandırılabilir. Fakülte ve yüksekokullarda Bilgi Okuryazarlığı dersi seçmeli olarak verilebilir. Tabii bunların hepsinin temelinde, verimliliğe ulaşma adına, kullanıcı merkezli stratejilerin izlenmesi yatmaktadır.

Kütüphane çalışanlarının her zaman kendilerine ulaşılabilir ve dostça bir davranış sergileme konusunda eğitilmeleri önkoşuldur (Yılmaz 404). Buradan hareketle; kütüphane çalışanlarına dönük, müşteri ilişkileri yönetimi anlayışı çerçevesinde, hizmet içi eğitim programları düzenlenebilir.

Gelecekte yapılacak kütüphane kaygısı saha araştırmalarında, daha önce geliştirilen ölçek çalışmalarındaki faktörlerin; uygulanacak üniversitenin kültürüne, öğrenci yapısına ve kütüphane olanaklarına göre belirlenmesi ve bu çalışmada bulguların her bir faktörün geçerlik ve güvenilirliğinin sınanması önerilebilir.

TEŞEKKÜR

Kütüphane Kaygısı ölçeğinin öğrenciler üzerinde uygulanması için gösterdiği özverili çabalarından dolayı, Öğr. Gör. Halime Yörü'ye sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKÇA

- Ahmed, S.M. Zabed ve Tanzile Binte Aziz. "Use of Bostic's Library Anxiety Scale (LAS) in a Developing Country Perspective." *Library Review* 66. 4-5 (2017): 282-296.
- Alisinanoğlu, Fatma ve İlkay Ulutaş. "Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Faktörler." *Milli Eğitim: Eğitim-Sanat-Kültür* 145. (1999):15-19.
- Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı. 2018 Yılı Faaliyet Raporu.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2018. Web. 28 Şubat 2019.
- Anwar, Mumtaz A., Noriah M. Al-Kandari ve Charlene L. Al-Qallaf. "Use of Bostick's library Anxiety Scale on Undergraduate Biological Sciences Students of Kuwait University." *Library and Information Science Research*, 26.2 (2004): 266-283.
- Argan, Mehpare T., Metin Argan ve Mesut Kurulgan. "Kitaplara İlişkin Biçimsel Özelliklerin Okuyucu Tutumları Üzerine Etkisi." *Bilgi Dünyası* 9. 1 (2008): 179-206.
- Biglu, Mohammad-Hosseini, Mostafa Ghavami ve Sahar Dadashpour. "Big Five Personality Factors and Library Anxiety." *Journal of Behavioral and Brain Science* 6. (2016): 377-385.
- Bostick, Sharon Lee. *The Development and Validation of the Library Anxiety Scale.* Diss. Wayne State University, 1992. *Dissertations and Thesis: Full-Text. ProQuest.* Web. 6 Şubat 2019.
- Bowers, Stacey L. *Library Anxiety of Law Students: A Study Utilizing the Multidimensional Library Anxiety Scale.* Diss. The Morgridge College of Education University of Denver, 2010. *Dissertations and Thesis: Full-Text. ProQuest.* Web. 22 Ocak 2019.
- Brown, Ann G. ve diğerleri. "Librarians Don't Bite: Assessing library Orientation for Freshmen." *Reference Services Review* 32. (2004): 394-403.
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı.* 2. basım. Ankara: PEGEM Akademi Yayıncılık, 2002.
- Chimah, Jonathan N., Marvelous Nwajei ve Chinwe Akpom. "Library Anxiety and Intervention Strategies: Review of Conceptualized Antecedents in Public Service Librarianship." *British Journal of Education, Society & Behavioural Science* 10. 1 (2015): 1-8.

- Cribb, Gülçin. "Kütüphanelerde Kullanıcı Eğitimi'nin Önemi." *Türk Kütüphaneciliği* 30. 2 (1981): 90-99.
- Demir, Güler, Ayşenur Güneş ve İlker Çakmakkaya. "Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin Kütüphane Kaygısı." *Kastamonu Eğitim Dergisi* 26. 2 (2018): 559-568.
- Doris, Konstatinos-A., Paraskevi-A. Provata, ve Eftichia Vraimaki. "Library Anxiety among Undergraduate Students in Greece." *International Journal on Integrated Information Management* 2. (2015): 25-37. Web 18 Şubat 2019.
- Erfanmanesh, Mohammadamin. "Use of Multidimensional Library Anxiety Scale on Education and Psychology Students in Iran." *Library Philosophy and Practice (e-journal)* (2011). 10 p. Web. 14 Şubat 2019.
- Erfanmanesh, Amin ve diğerleri. "Development and Validation of the Information Seeking Anxiety Scale." *Malaysian Journal of Library & Information Science* 17. 1 (2012): 21-39.
- Fiske, Susan T., Beth Morling ve Laura. E. Stevens. "Controlling Self and Others: A Theory of Anxiety, Mental Control, and Social Control." *Personality and Social Psychology Bulletin* 22. 2 (1996): 115-124.
- Fraser, K-Lee ve Joan C. Bartlett. "Fear at First Sight: Library Anxiety, Race, and Nova Scotia." *Partnership: The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research* 13. 2 (2018): 1-22.
- Fromm-Reichmann, Frieda. "Psychiatric Aspects of Anxiety." *An Outline of Psychoanalysis*. Ed. C: M. Thompson, M. Mazer ve E. Witenberg. New York: Modern Library, 1955. 113-133.
- Hair, Joseph F. ve diğerleri. *Multivariate Data Analysis*. 5th ed. London: Prentice-Hall International Inc., 1998.
- Harnett, Marquita. "Did You Say Library Anxiety? - Part One." *BiblioTech: The Online Magazine By and Tomorrow's Information Professionals* 1 March 2005. Web.11 Ocak 2019.
- Jan, Sajjad U., Mumtaz Ali Anwar ve Nosheen Fatima Warraich. "Library Anxiety, Library Use and Academic Performance of Undergraduate Students in Pakistan." *Library Review* 64. 8/9 (2016): 564-577.
- Jiao, Qun. G. ve Anthony J. Onwuegbuzie. "Is Library Anxiety Important?" *Library Review* 48, (1999): 278-282.

- . "Library Anxiety among International Students." *Urban Library Journal* 11 (2001): 16-27.
- . "Prevalence and Reasons for University Library Usage." *Library Review* 46. 6 (1997): 411-420.
- . "Self-perception and Library Anxiety: An Empirical Study." *Library Review* 48. 3 (1999): 140-147.
- . "The Impact of Information Technology on Library Anxiety: The role of Computer Attitudes." *Information Technology and Libraries* 23. 4 (2004): 138-144.
- Jiao, Qun G., Anthony J. Onwuegbuzie ve Art A. Lichtenstein. "Library Anxiety: Characteristics of 'at-risk' College Students." *Library & Information Science Research* 18. 2 (1996): 151-163.
- . "Library Anxiety Impedes College Students' Library Use, but May Be Alleviated Through Improved Bibliographic Instruction." *Evidence Based Library and Information Practice* 12. 4 (2017): 275-280.
- Jiao, Qun G., Anthony J. Onwuegbuzie ve Sharon L. Bostick. "Racial Differences in Library Anxiety among Graduate Students." *Library Review* 53. 4 (2004): 228-235.
- Kalaycı, Şeref. *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. 9. basım. Ankara: Dinamik Akademi, 2018.
- Kuhlthau, Carol C. "Developing a Model of the Library Search Process: Cognitive and Affective Aspects." *Reference Quarterly* 28. (1988): 232-242.
- . "Inside the Search Process: Information Seeking from the User's Perspective." *Journal of the American Society for Information Science* 42. 5 (1991): 361-371.
- Lawless, Lenard J. "An Examination of Library Anxiety at Cape Breton University." *Evidence Based Library and Information Practice* 6. 3 (2011): 16-27.
- Loyd, Brenda H. ve Clarice Gressard. "Reliability and Factorial Validity of Computer Attitude Scales." *Educational and Psychological Measurement* 44. (1984): 501-505.

- Mech, T. F. ve C. I. Brooks. "Library Anxiety among College Students: An Exploratory Study." *Continuity & Transformation: The Promise of Confluence: Proceedings of the Seventh National Conference of the Association of College and Research Libraries. Pittsburg, PA, March 29-April 1, 1995*. Ed. R. AmRehein. Chicago: Association of College and Research Libraries, 1995. 173-179.
- Mellon, Constance A. "Attitudes: The forgotten Dimension in Library Instruction." *Library Journal* 113. 14 (1988): 137-139.
- . "Library Anxiety: A Grounded Theory and Its Development." *College and Research Libraries* 47. 2 (1986): 160-165.
- . "Understanding Library Use from the Standpoint of the User: Naturalistic Inquiry for Library Research." *Journal of Educational Media and Library Sciences* 23. 4 (1986): 348-364.
- Mizrachi, Diane. *Library Anxiety and Computer Attitude Among Israeli B. Ed Students*. MLS. Bar-Ilan University, Israel, 2000. Web. 29 Ocak 2019
- Muscogiuri, Marco. "Kültür ve İnsanlar için Kamusal Mekânlar Tasarlamak" 3. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Kütüphanelerde Mekân Tasarımı, 08-10 Mayıs 2013, Bodrum, Muğla*. Ed. H. S. Keseroğlu ve S. Arslantekin. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013. 33-41.
- Namlu-Gürcan, Ayşen ve E. Ceyhan. *Bilgisayar Kaygısı: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Çalışma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2002.
- Onwuegbuzie, Anthony J. ve Qun G. Jiao. "I'll Go to the Library Later: The Relationship between Academic Procrastination and Library Anxiety." *College & Research Libraries* 61. (2000): 45-54.
- . "Understanding library-anxious graduate students." *Library Review* 47. 4 (1998): 217-224.
- Onwuegbuzie, Anthony J., Qun G. Jiao ve Sharon L. Bostick. *Library Anxiety: Theory, Research and Applications*. Lanham, Maryland: The Scarecrow P., 2004.
- Ögel, Ülkü. *Kütüphane Kaygısı: Bilkent Üniversitesi Lisans Öğrencileri Üzerine bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi, 2011. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi: Tam Metin. *Ulusal Tez Merkezi*. Web. 20 Eylül 2018.

- Reitz, Joan M. "Library anxiety." *Dictionary for Library and Information Science*. London: Libraries Unlimited, 2004. 405-406.
- Rubin, Allen ve Babbie Er. *Research Methods for Social Work*. USA: Brooks/Cole Cengage Learning.
- Shoham, Snunith ve Diane Mizrachi. "Library Anxiety among Undergraduates: A Study of Israeli B.Ed Students." *Journal of Academic Librarianship* 27. 4 (2001):305-319.
- Świgoń, Marzena. "Information Barriers in Libraries: Types, Typologies and Polish Empirical Studies." *Library Management* 32. 6/7 (2011): 475-484.
- . "Library Anxiety among Polish Students: Development and Validation of the Polish Library Anxiety Scale." *Library and Information Science Research* 33 (2011): 144-150.
- Swope ve Katzer. "Why Don't They Ask Questions." *Research Quarterly* 12. 2 (1972): 161-166.
- Vakkari, Pertti. "Relevance and Contributing Information Types of Searched Documents in Task Performance." *SIGIR '00 Proceedings of the 23rd Annual International ACM SIGIR Conference on Research and Development in Information Retrieval, 24-28 Temmuz 2000, Atina*. Yunanistan: SIGIR, 2000. 2-9.
- Van Kampen, Doris J. "Development and Validation of the Multidimensional Library Anxiety Scale." *College and Research Libraries* 65. 1 (2004): 28-35.
- . *Library Anxiety, The Information Search Process and Doctoral Use of the Library*. Diss. University of Central Florida, 2003. *Dissertations and Thesis: Full_Text*. ProQuest. Web. 4 Şubat 2019.
- Van Scoyoc, Anna M. "Reducing Library Anxiety in First-Year Students: The Impact of Computer-Assisted Instruction and Bibliographic Instruction." *Reference and User Services Quarterly* 42. 4 (2003): 329-341.
- Vernon, Nicola A., M. Max Evans ve Ilja Frissen. "The Relationship between Dimensions of Personality and Library Anxiety in Graduate Students." *Education for Information* 32. (2016): 397-410.
- Yılmaz, Erol. "Etkin Kütüphane Kullanımı Önünde Büyük Engel Olarak Kütüphane Kaygısı: Genel Bir Değerlendirme." *Türk Kütüphaneciliği* 25. 3 (2011): 371-416.